

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
KONSTITUCIJOS 62, 100 IR 114 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO**

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Parlamentaro teisinė neliečiamybė, nepriklausomai nuo jos apimties, yra svarbi demokratiškos sistemos tradicija ir jų veiklos saugumo garantas. Užtikrinant atitinkamą įstatymų leidėjų apsaugą nuo patraukimo teisine atsakomybėn yra sudaromos sąlygos jų darbui, nepriklausomam nuo kišimosi iš teisingumą vykdančių institucijų pusės.

Teisinės neliečiamybės principas yra problematiškas, nes iš dalies pažeidžia asmenų lygybės prieš įstatymą principą: už tą patį nusikaltimą piliečiui, neuturinčiam teisinės neliečiamybės, gali būti taikomos tokios prievartos priemonės ir sankcijos, nuo kurių parlamento narys yra papildomai apsaugotas.

Tačiau imuniteto sukuriama diskriminacija padeda užtikrinti parlamento, per kurį tauta išreiškia ir vykdo savo suverenias galias, darbą. Galima pagrįstai teigti, jog minėta diskriminacija siekiamas tikslas atsveria jos daromą žalą – tačiau tik tol, kol neliečiamybė saugo Seimo narį nuo nepagrįsto politinio persekiojimo, o ne nuo atsakomybės už padarytus nusikaltimus.

Pasaulinėje praktikoje egzistuoja keli parlamentinio imuniteto modeliai. Vadinamojoje Vestminsterio sistemoje, parlamentarams yra suteikiamas imunitetas nuo persekiojimo už įvairių su parlamentaro darbu susijusių pareigų vykdymo bei suėmimo civilinės atsakomybės bylose, tačiau baudžiamojon atsakomybėn parlamentaras gali būti traukiamas taip pat, kaip ir eilinis pilietis.

Kontinentinėje imuniteto sistemoje, parlamentarui yra suteikiamas imunitetas ir nuo persekiojimo už kalbas bei darbą parlamente, ir nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn. Didžiojoje dalyje valstybių, šis imunitetas gali būti panaikinimas tik paties parlamento sutikimu. Vienintelė išimtis yra Olandija, kurioje buvimas parlamentaru nesuteikia jokios papildomos teisinės apsaugos.

Kai kuriose iš imunitetą nuo baudžiamojos persekiojimo suteikiančių teisinių sistemų jis nėra absoliutus, ir yra susietas su galimai įvykdyto nusikaltimo sunkumu ir sankcija. Suomijoje ir Švedijoje, esant įtarimams, jog parlamentaras galimai įvykdė nusikaltimą, už kurį skiriama minimali laisvės atėmimo bausmė yra atitinkamai 6 mėn. ir 2 metai, imunitetas nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn negalioja. Portugalijoje, minimaliai bausmei už nusikaltimą esant bent trejiems metams, parlamentas sutikimą įtariamą narį patraukti teisine atsakomybėn duoti privalo.

Svarstant parlamentinio imuniteto modelių privalumus svarbu nepamiršti, jog kiekvienas neišvengiamai turi trūkumų, taigi rinkimasis tarp jų nėra tobulo modelio ieškojimas, tačiau santykinio jų silpnųjų vertinimo klausimas.

Imuniteto panaikinimas ar jos susiaurinimas su savimi neišvengiamai nešasi grėsmę, jog bus bandoma išnaudoti teisinį persekiojamą ir teisingumo vykdymo institucijas siekiant paveikti politinį procesą. Tačiau Lietuvoje yra įvairūs svertai, galintys jei ne visiškai panaikinti, tai itin sumažinti tokio piktnaudžiavimo galimybę.

Prokuratūros įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad prokurorams ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams generalinio prokuroro patvirtintos rekomendacijos ir kiti teisės norminiai aktai, formuojantys ikiteisminio tyrimo, valstybinio kaltinimo ir nuosprendžių pateikimo vykdyti kontrolės praktiką, yra privalomi.

Vienas iš tokių teisės aktų yra Generalinio prokuroro 2004 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. I-40 patvirtintos Rekomendacijos dėl ikiteisminio tyrimo organizavimo ir vadovavimo jam,

apibendrinančios nuostatas, reglamentuojančias prokuroro veiklą organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, kontroliuojant ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklą baudžiamajame procese, taip pat nustatančios ikiteisminio tyrimo pareigūno, ikiteisminio tyrimo įstaigos ar jos padalinio vadovo, prokuroro ir aukštesniojo prokuroro sąveikos būdus, formas ir ypatumus, aptaria atskirus ikiteisminio tyrimo organizavimo aspektus, suvienodina šios srities procesinės veiklos praktiką.

Taigi, šiame teisės akte būtų galima įtvirtinti nuostatas, numatančias ikiteisminio tyrimo pareigūno pareigą ikiteisminio tyrimo, atliekamo dėl Seimo, Vyriausybės narių ar teisėjų, metu su šiais asmenimis planuojamus atlikti proceso veiksmus ar dėl jų priimti sprendimus derinti su tokį ikiteisminį tyrimą organizuojančiu ir jam vadovujančiu prokuroru.

Kaip rodo pastarieji Petro Gražulio, Viktoro Uspaskicho ir kai kurių kitų Seimo narių atvejai, dabartinis parlamentinio imuniteto modelis, taikomas Lietuvoje, kur kas dažniau naudojamas apsinkinti ir vilkinti teisinius procesus ar išvis juos sustabdyti, o ne užtikrinti parlamentarų apsaugą nuo nepagrįsto politinio persekiojimo. Sistema sukuria prielaidas suinteresuotiems parlamento nariams balsavimą dėl neliečiamybės panaikinimo išnaudoti kaip derybų objektą, siekiant savo pusėn patraukti nepagrįstą apsaugą nuo teisingumo vykdymo siekiančius išlaikyti parlamentarus.

Tai galimai iškreipia parlamentinės neliečiamybės esmę, daro žalą piliečių pasitikėjimui visa politine sistema ir jos sąžiningu veikimu, sukuria prielaidas teisinei asmenų nelygybei prieš įstatymą, nepateisinamai jų užimamomis pareigomis. Projekto teikėjų nuomone, nors šios blogybės ir nepanaikina parlamentinio imuniteto susiaurinimo ar panaikinimo silpnybių, tačiau vis viena jas nusveria, todėl ieškant optimalaus ir subalansuoto parlamentinio imuniteto modelio, yra tikslinga numatyti, jog esant įtarimams atitinkamo sunkumo nusikaltimu, Seimo nariai gali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn ir be Seimo sutikimo.

Siekiant nuoseklumo ir Konstitucijos vientisumo atitinkamai yra siūloma keisti Konstitucijos 62-ąjį straipsnį, suteikiantį imunitetą nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn Seimo nariams (ir, pagal 104-ąjį straipsnį – Konstitucinio teismo teisėjams), 100-ąjį straipsnį, imunitetą suteikiantį Ministrui Pirmininkui ir kitiems ministrams, ir 114-ąjį straipsnį, suteikiantį imunitetą teisėjams.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Projekto iniciatoriai ir rengėjai - Lietuvos Respublikos Seimo nariai.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Šiuo metu Konstitucija nustato, kad Seimo nario asmuo yra neliečiamas, Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė, jis negali būti persekiojamas už balsavimus ar kalbas Seime, tačiau už asmens įžeidimą ar šmeižtą jis gali būti traukiamas atsakomybėn bendrąja tvarka. Ši neliečiamybė taikoma ir Konstitucinio teismo teisėjams.

Kiti teisėjai, Ministras Pirmininkas ir kiti ministrai ir negali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, negali būti kitaip suvaržyta jų laisvė be išankstinio Seimo sutikimo, o tarp Seimo sesijų – be išankstinio Respublikos Prezidento sutikimo.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Siūloma nustatyti, kad Seimo ir Vyriausybės nariams ir teisėjams taikomo imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn panaikinimui nereikia atitinkamai Seimo ar Respublikos Prezidento pritarimo, jei jie yra įtariami padarę apysunkį ar sunkesnę nusikaltimą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu),

galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Priėmus Įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Įstatymo projekto priėmimas galimai turės teigiamos įtakos kriminogeninei situacijai, nes bus palengvintos teisėsaugos institucijų galimybės imtis veiksmų prieš galimai nusikalstamas veikas padariusius Seimo narius, kuriuos nuo teisingumo vykdymo saugo teisinė neliečiamybė.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Verslo sąlygoms projekto nuostatos įtakos neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Galimai reikės pakoreguoti poįstatyminius teisės aktus, susijusius su prokurorų ikiteisminio tyrimo organizavimu ir vadovavimu jam.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos ir kitų norminių teisės aktų rengimo reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis bei Europos Sąjungos teisės aktams.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti.

Pakeitimų įgyvendinimui iki jų įsigaliojimo datos galimai reikėtų pakoreguoti poįstatyminius teisės aktus, susijusius su prokurorų ikiteisminio tyrimo organizavimu ir vadovavimu jam.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Lėšų neprireiks.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Teisinė neliečiamybė, Seimo nariai, baudžiamoji atsakomybė.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.
Nėra.

Teikia:

Seimo nariai

Viktoras Pranckietis

Žygimantas Pavilionis

Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė

Audronius Ažubalis

Mykolas Majauskas

Bronislovas Matelis

Edmundas Pupinis

Justas Džiugelis

Arvydas Anušauskas

Laurynas Kasčiūnas

Aistė Gedvilienė

Sergejus Jovaiša

Raimundas Martinėlis

Andrius Kupčinskas

Irena Haase

Algis Strelčiūnas

Vilija Aleknaitė Abramikienė

Vytautas Juozapaitis

Stasys Šedbaras

Andrius Navickas

Eugenijus Gentvilas

Ingrida Šimonytė

Vytautas Kernagis

Virgilijus Alekna

Kazys Starkevičius

Emanuelis Zingeris

Aušrinė Armonaitė

Gintaras Steponavičius

Vytautas Bakas

Irena Degutienė

Kęstutis Masiulis

Gintarė Skaistė

Antanas Matulas

Gabrielius Landsbergis

Jurgis Razma

Viktorija Čmilytė-Nielsen

Gintaras Vaičekauskas

Jonas Liesys

Juozas Baublys

Rima Baškienė

Jonas Varkalys

Povilas Urbšys

Andrius Palionis

Rimantė Šalaševičiūtė

Petras Čimbaras